

2017-03-09
S2017/01566/FS (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag om försändelser inom tvångsvården

Regeringens beslut

Socialstyrelsen ska utreda och bedöma om gällande rätt kan anses ge tillräckliga möjligheter att förhindra dels att otillåtna föremål förs in på inrättningar eller avdelningar där sluten psykiatrisk vård och sluten rättspsykiatrisk vård bedrivs, dels att patienter som genomgår sådan sluten vård hotar eller företar någon straffbelagd gärning mot personer utanför den inrättning eller avdelning där patienten vårdas.

Socialstyrelsen ska redovisa sin bedömning samt lämna de författningsförslag och andra förslag som är motiverade. Förslagets konsekvenser ska redovisas enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474).

Vid utförandet av uppdraget ska Socialstyrelsen särskilt beakta regleringen av skyddet för fri- och rättigheter som finns i 2 kap. regeringsformen och i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt de höga kraven på rättsäkerhet som måste ställas på lagstiftningen inom detta område. Vidare ska uppdraget genomföras med beaktande av relevanta etiska och medicinska utgångspunkter.

Socialstyrelsen får för uppdragets genomförande använda 1 000 000 kronor under 2017. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslaget 1:8 Bidrag till psykiatri, anslagsposten 3 Till Kammarkollegiets disposition. Medlen utbetalas engångsvis efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet. Rekvisitionen ska ske senast den 1 december 2017. Medel som inte har utnyttjats ska återbetalas till Kammarkollegiet senast den 31 mars 2018. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning

över använda medel lämnas till Kammarkollegiet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 12 januari 2018.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Uppdraget ska genomföras i samråd med Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Ärendet

Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, förkortad LPT, och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, förkortad LRV, infördes den 1 januari 1992. LPT innehåller föreskrifter om psykiatrisk vård som är förenad med frihetsberövande och annat tvång (tvångsvård). Särskilda regler för den psykiatriska tvångsvården av lagöverträdare finns i LRV. Flertalet regler i LPT är genom hänvisningar i LRV tillämpliga även vid rättspsykiatrisk vård.

Det är av största betydelse att inskränkningar i grundlagsskyddade fri- och rättigheter är proportionerliga i förhållande till sitt syfte. Grundlagsregleringen av skyddet för fri- och rättigheter finns i 2 kap. regeringsformen, förkortad RF. Bestämmelser som syftar till att skydda grundläggande fri- och rättigheter återfinns också i flera internationella överenskommelser som Sverige anslutit sig till, däribland den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) som gäller som lag i Sverige. Både LPT och LRV ger lagstöd för att begränsa den enskildes fri- och rättigheter, dels genom frihetsberövandet i sig, dels genom att det i respektive lag ges utrymme för att under särskilda förutsättningar vidta också annat tvång under frihetsberövandet som ytterligare inkräktar på fri- och rättighetsskyddet i RF och Europakonventionen. Fundamentalt för tillämpningen av alla bestämmelser om tvångs- och kontrollåtgärder enligt LPT och LRV är att proportionalitetsprincipen i 2 a och 2 b §§ respektive lag ska följas.

De tvångsåtgärder som under särskilda förutsättningar får vidtas inom den slutna psykiatriska tvångsvården regleras i huvudsak i 18–24 §§ LPT. Det är fråga om viss användning av tvång bl.a. för att upprätthålla ordningen eller säkerheten på vårdinrättningen (18 §), kortvarig fastspänning (19 §), vistelse i

avskildhet (20 §), inskränkningar i rätten att använda elektroniska kommunikationstjänster (20 a §), förbud mot innehav av viss egendom (21 §), försändelsekontroll (22 §), försändelseövervakning (22 a §) och kroppsvisitation eller yttlig kroppsbesiktning (23 §). I LPT och i LRV finns också bestämmelser som medger allmän inpasseringskontroll (23 a § LPT och 8 b § LRV). I LPT finns vidare bestämmelser som innebär att viss egendom som en patient inte får inneha ska omhändertas (se t.ex. 18 §) samt bestämmelser om att viss egendom ska förstöras eller säljas (24 §). Enligt vad som framgår av 32 och 33 §§ LPT, har en patient rätt att överklaga bl.a. beslut om inskränkningar i rätten att använda elektronisk kommunikation och beslut om förstöring eller försäljning av viss egendom. En rätt att överklaga sådana beslut finns också enligt vad som framgår av 18 § LRV

Bestämmelserna i 18–24 §§ LPT gäller i tillämpliga delar även vid sluten rättspsykiatrisk vård (se 8 § LRV). Det råder i princip ingen skillnad mellan vilka tvångsåtgärder som får vidtas beträffande patienter som vårdas med stöd av LPT respektive LRV.

En grundläggande utgångspunkt vid sjukvårdsinrättningar där sluten psykiatrisk tvångsvård och sluten rättspsykiatrisk vård får ges är att en god säkerhet ska kunna upprätthållas och att vårdgivaren har möjlighet att förhindra att egendom som kan vara till men för vården eller ordningen förs in på sjukvårdsinrättningen. Det är inte acceptabelt att det förekommer narkotika, vapen eller annan otillåten egendom vid vårdinrättningar som har till uppgift att ge vård och samtidigt upprätthålla ett samhällsskydd. En vårdgivare måste också ha rimliga möjligheter att förebygga att patienter som vårdas inom den psykiatriska tvångsvården begår straffbara gärningar.

Det har i olika sammanhang påtalats att det finns risk för att otillåtna föremål kommer in på sjukvårdsinrättningar där psykiatrisk tvångsvård bedrivs. Vidare att det i nuläget inte finns fullgod möjlighet att kontrollera inkommande försändelser för att kunna hindra att otillåtna föremål kommer in på vårdenheterna. Ytterligare ett problem som beskrivits för regeringen är att det förekommer att patienter vid upprepade tillfällen skickar hotbrev till bl.a. olika myndigheter utan att chefsöverläkaren har möjlighet att förhindra detta.

Mot ovanstående bakgrund anser regeringen att det finns anledning att låta Socialstyrelsen utreda om gällande rätt ger tillräckliga möjligheter att för-

hindra att otillåtna föremål förs in på inrättningar och avdelningar där sluten psykiatrisk vård och sluten rättspsykiatrisk vård bedrivs. Det bör också utredas om gällande rätt ger tillräckliga möjligheter att förhindra att patienter som genomgår sluten psykiatrisk tvångsvård hotar eller genom annan straffbelagd gärning angriper personer som vistas utanför den inrättningen eller avdelning där patienten vårdas.

På regeringens vägnar

Gabriel Wikström

Erika Borgny

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevisionen
Regeringskansliets förvaltningsavdelning/Ek
Den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser
inom området psykisk hälsa
Kammarkollegiet
Inspektionen för vård och omsorg